

İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Araştırma¹

(Araştırma Makalesi)

A Research on the Effects of the Internet and Social Media Addiction on Students

Doi: 10.29023/alanyaakademik.597820

Eda BÜYÜKGEBİZ KOCA

Dr., eda_bykgbz@hotmail.com

Orcid No: 0000-0001-6944-8266

Mustafa Zihni TUNCA

Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, mustafatunca@sdu.edu.tr

Orcid No: 0000-0003-2315-905X

Bu makaleye atıfta bulunmak için: Büyükgebiz Koca, E., & Tunca, M.Z. (2020). İnternet ve Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrenciler Üzerindeki Etkilerine Dair Bir Araştırma. Alanya Akademik Bakış, 4(1), Sayfa No. 77-103.

Anahtar kelimeler:

Sosyal medya bağımlılığı, İnternet bağımlılığı, Karma desen, Lise öğrencileri, Akıllı telefon bağımlılığı

Makale Geliş Tarihi:

29.07.2019

Kabul Tarihi:

11.09.2019

ÖZET

Günümüzde internetin yaygınlaşması ve internete erişimin kolaylaşması yetişkinlerde olduğu gibi ergenlerde de internet kullanımının artmasına neden olmuştur. İnternet bireylere sayısız faydalar sağlamakla birlikte çeşitli zararlar da verebilmektedir. Bu zararlar fiziksel, davranışsal, ruhsal ve diğer şekillerde meydana gelebilirken bireylerin sadece kendilerini değil sosyal ve çalışma hayatlarını da doğrudan etkileyebilmektedir. Bu durum çocuk ve gençlerin eğitim süreçleri açısından ise ciddi sorunlar doğurabilmektedir. Bu çalışmada internet ve sosyal medya bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkilerinin araştırılması amaçlanmıştır. Çalışmada karma desen türlerinden biri olan açıklayıcı sıralı desen yöntemi kullanılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle öğrencilerin internet bağımlılık seviyelerinin ölçülmesi amacıyla bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Sonrasında ise internet bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu tespit edilen 15 öğrencinin aileleri ile görüşme gerçekleştirilerek mevcut internet kullanım düzeylerinin öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda ailelerin internet ve sosyal medya kullanımının öğrencilerin okuldaki başarı durumunu ve çevreleriyle olan iletişim düzeylerini olumsuz etkilemesinden rahatsızlık duydukları ancak velisi oldukları öğrencilerin

¹ Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim dalında 2018 yılında Prof. Dr. Mustafa Zihni Tunca danışmanlığında tamamlanmış olan Eda Büyükgebiz Koca'nın "Sosyal Medya Bağımlılığının Öğrencilerin Performanslarına Etkileri Üzerine Bir Uygulama" adlı doktora tezinden türetilmiştir. Bu çalışma 27-29 Nisan 2019 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen V. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda sunulan bildiriden geliştirilmiştir.

ergenlik döneminde olmalarından dolayı çok fazla müdahale edemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

ABSTRACT

Keywords:

Social media addiction, Internet addiction, Mixed design, Highschool students, Smartphone addiction

Nowadays, the widespread use of the internet and the ease of access to the internet have led to an increase in the use of the internet in adolescents as well as adults. Although the internet provides numerous benefits to individuals, it can also cause various harms. While these harms can be occurred in physical, behavioral, mental, and other ways, they can directly affect not only individuals but also their social and business lives. This situation may cause severe problems in terms of the education processes of children and young people. This study aimed to investigate the effects of the internet and social media addiction on students. In this context, the explanatory sequential design was used. Firstly, a survey was conducted to measure the internet addiction levels of the students. Afterwards, the interviews were conducted with the families of 15 students whose internet addiction levels were found to be high in order to examine the effects of the current internet usage levels on the students. As a result of the study, it was concluded that the parents were uncomfortable with the use of the internet and social media which negatively affect students' success and communication with their environment, but they could not intervene too much since the students are adolescents.

1. GİRİŞ

Teknolojinin hızlı gelişimiyle birlikte internetin, cep telefonları ve diğer modern iletişim araçlarında kullanımı artmıştır. İnternete erişimin kolaylaşması ve internet kullanıcı sayısının hızla artması internette sunulan ürün ve hizmetlerin de artmasını sağlamıştır. Bu ürün ve hizmetlerin günümüz insanı için en önemli unsurlardan zamana olan katkısı ile birlikte internet kullanımı birçok insan için bir tercih olmaktan çıkıp zorunluluk haline gelmiştir. İnternette sunulan ve günlük yaşamı kolaylaştıran ürün ve hizmetlere sosyal ağlar gibi iletişim ve eğlence araçlarının da eklenmesiyle birlikte internet kullanımı farklı bir boyut almıştır. Hayatı kolaylaştıran çeşitli ürün ve hizmetlerle insanlara fayda ve zaman tasarrufu sağlayan internet, müzik ve video içerikli siteler, oyun ve eğlence siteleri, sosyal ağ uygulamaları gibi insanlara keyif veren içeriklerin artmasıyla artık çoğu kullanıcının zamanını tüketen bir alışkanlık hatta bağımlılık haline gelmiştir.

2000'li yılların başlarında yaygınlaşmaya başlayan sosyal ağlar çift yönlü iletişime olanak tanınması sebebiyle sosyal medya kavramının da gelişimine olanak tanımıştır. Sosyal medya bireylere haberleşme imkânı sunup, bireylerin duygu, düşünce, ilgi ve bilgi paylaşımı imkânı tanımakta ve onların karşılıklı bir şekilde çevrimiçi etkileşim kurmalarını sağlamaktadır (Sayımer, 2008: 123). Sosyal medya; insanların internet aracılığıyla fikirlerini, düşüncelerini, deneyimlerini tüm dünya ile bağlantı kurarak arkadaşlarıyla ve/veya yabancılarla paylaştığı çevrimiçi platformlardır (Odabaşı, 2010: 106). Sosyal medya iletişim kurabilmek adına zaman ve mekân sınırı olmadan dünya çapında tüm bireyler ile bağlantı halinde olabilmeye olanak tanımaktadır.

İnternet bağımlılığı kavramı ise ilk olarak Goldberg (1996) tarafından Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-

4'te) (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1995) yer alan madde bağımlılığı kriterlerinin internet kullanımı için uyarlanmasıyla ortaya çıkmıştır. İnternet bağımlılığı, Young (1996a) tarafından birey için internet kullanım isteğine bir türlü dizgin vurulamaması, internetsiz geçirilen zamanın bir önemi olmaması ve bireyin internete erişemediği zaman diğer bağımlılıklarda olduğu gibi yoksunluk belirtileri (aşırı sinirlilik hali ve saldırganlık) göstermesi olarak ifade edilmiştir. İnternet bağımlılığı Caplan (2002) tarafından ise genellikle internetin kontrol edilemeyen ve zararlı kullanımı olarak tanımlanmıştır. İnternet bağımlılığı farklı şekilde ortaya çıkan fiziksel problemlerin yanı sıra zihinsel problemleri de beraberinde getirebilen bir dürtü kontrol bozukluğudur (Karagözoğlu Aslıyüksek, 2017: 23).

Bireyler internet kullanımında zamanla kontrol kaybı yaşamaktadırlar. Buna bağlı olarak da bireyler kendini sıkıntılı ruh halleri içinde bulmaktadırlar ve buna bağlı olarak bireylerin günlük aktivitelerinde işlevsel bozulmalar yaşanmaktadır (Shapira vd., 2003: 208). İnternet aşırı bir şekilde kullanıldığı zaman bireyler içinde buldukları gerçek sosyal ortamlardan uzaklaşmaktadırlar. Bu da yalnızlık ve psiko-sosyal işlevlerde bozulma gibi çeşitli problemleri tetiklemektedir (Savcı, 2017: 6). İnternet bağımlılığının, madde kullanımında olduğu gibi dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, sosyal fobi, anksiyete ve depresyon gibi ruhsal ve davranışsal bozukluklar gibi sorunlara sebebiyet verebildiği ortaya konulmuştur (Günay vd., 2018: 80). Bireyler sürekli bir şekilde internete girme düşüncesi yüzünden başka bir düşünceye odaklanamamaktadırlar. Bireyler bütün bu durumların bilincinde olmasına rağmen internet kullanmayı sürdürmektedir ve bu süre giderek artmaktadır (Young, 1999: 30). Bireylerin internete erişiminin kısıtlandığı durumlarda ise bireylerde anksiyete ve buna benzer belirtiler ortaya çıkmaktadır (Esen, 2010: 8). Birey internetten yoksun kaldığı zamanlarda ise aşırı şekilde sinirlilik ve saldırganlık hali içerisinde olmaktadır. Buna bağlı olarak da bireyin iş, sosyal ve ailevi hayatı zamanla daha kötü hal alıp kalıcı bir bozukluğa sebep olabilmektedir (Arisoy, 2009: 56).

Bireyler internet kullanırken içinde buldukları zaman kavramını yitirip ne kadar zaman geçirdiklerinin farkında olmamaktadırlar. Buna bağlı olarak bireylerde başarısızlıktan ve işlerini aksatmadan dolayı kızgınlık, gerginlik, yalan söyleme ve sosyal hayattan uzaklaşma gibi olumsuz durumlar yaşanmaktadır (Ceyhan, 2008: 110). İnternet bağımlılığının herhangi bir yaş sınırlaması yoktur. Bu bağımlılık bütün bireylerde görülebilmektedir fakat en büyük risk grubunu bir kimlik arayışı içerisinde olan ergenler oluşturmaktadır (Öztürk vd., 2007: 39). Gençler ve ergenler internet ve sosyal medya ile gereğinden fazla ilgilenmektedirler ve bu durum aileler ya da diğer kişiler tarafından oldukça normal karşılanmaktadır (Ünlü, 2018: 161). Oysa onlar gelişme ve değişme dönemlerinde olduklarından dolayı yetişkin bir bireye göre daha fazla hasar alabilmektedirler. Bu durum da bireylerde davranış bozukluğuna sebebiyet vermenin yanı sıra bağımlılık, telif ihlalleri, pornografi, kumar, şiddete meyil vb. durumları da beraberinde getirmektedir. Bu olumsuzluklarla birlikte yoğun bir şekilde bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanımı özellikle gelişme çağındaki gençlerin zihinsel, duygusal, sosyal, cinsel, kişisel, ahlaki ve bedensel gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu yoğun kullanım sadece sosyal hayatta değil aynı zamanda eğitim hayatında da başarısızlıkların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Çünkü gençler internet vasıtasıyla kendilerine ait bir dünya oluşturmakta ve bu dünya ile gerçek hayat arasında bir denge kuramamaktadırlar.

Bu çalışmada internet ve sosyal medya bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın sonraki kısımlarında internet bağımlılığının belirtileri

ve internet bağımlılığını etkileyen faktörler hakkında bilgi verildikten sonra internet bağımlılığı üzerine yapılmış çalışmalara kapsamlı bir şekilde değinilmiştir. Takip eden bölümde ise çalışmada kullanılan yöntem ayrıntılı bir şekilde açıklanıp sosyal medya internet bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmiştir.

2. İNTERNET BAĞIMLILIĞININ BELİRTİLERİ VE İNTERNET BAĞIMLILIĞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER

İnternetin aşırı kullanımına yönelik ilk deneysel çalışmalar Young (1996a) tarafından gerçekleştirilmiştir. İnternet bağımlılığı ilk başlarda herhangi bir sınıfa dâhil edilemediği ve üzerinde genel kabul görmüş bir tanıma sahip olmadığı için kendine en yakın bozukluk olarak görülen ve DSM-IV'te (Amerikan Psikiyatri Birliği, 1995) tanımlanan patolojik kumar oynama kriterleri Young (1996b) tarafından internet bağımlılığına uyarlanmıştır. Bu uyarlama sonucunda Young sekiz maddeden oluşan internet bağımlılığı teşhis kriterleri (Diagnostic Criteria for Internet Addiction) ölçeğini geliştirmiştir. Bireyin aşağıda verilen sekiz maddeden en az beş tanesini karşılaması durumunda birey internet bağımlısı olarak nitelendirilir (Young, 1996b: 238-239):

- I. İnternet ile alakalı aşırı miktarda zihinsel uğraş (devamlı bir şekilde interneti düşünme, internette gerçekleştirilen oyunların ve yapacak olduğu aktivitelerin hayalini kurma vb. gibi durumlar)
- II. Arzu edilen keyfi alabilmek amacıyla giderek artan oranda interneti kullanma ihtiyacı hissetme.
- III. İnternet kullanımını kontrol etmeye, azaltmaya ya da tamamen bırakmaya yönelik girişimlerin başarısız olması.
- IV. İnternet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda geçmek bilmeyen huzursuzluk, bitkinlik ya da kızgınlık gibi çeşitli duygudurumlarının hissedilmesi.
- V. Başlangıçta planlanan süreden daha uzun süre internette vakit geçirme.
- VI. İnternette çok fazla vakit geçirildiği için etrafındakilerle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer hayatıyla ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da bu fırsatı elden kaçırma.
- VII. Etrafındaki kişilere (aile, arkadaşlar, terapist, vb. bireylere) internette geçirdiği süreyle ilgili yalanlar söyleme.
- VIII. İnterneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan uzaklaşmak için kullanma.

Yukarıdaki belirtilen kriterlerden beş tanesine ya da daha fazlasına “Evet” cevabını verenler bireyler “İnternet Bağımlısı”; diğerleri ise “Normal İnternet Kullanıcıları” olarak sınıflara ayrılmaktadır (Young, 1996b: 239).

Literatürde internet bağımlılığının ergenler üzerindeki etkilerinin incelendiği birçok çalışma vardır. Morahan-Martin ve Schumacher (2000) patolojik internet kullanımını için yüksek risk taşıdıkları düşünülen 277 kolej öğrencisinde yaptıkları çalışmada patolojik internet kullanıcılarının daha çok erkekler olduğu ve teknolojik olarak gelişmiş sitelerde çevrimiçi oyunları daha sık kullandıkları sonucunu ortaya çıkarmışlardır.

Anderson (2001) üniversite öğrencilerinin internet kullanımlarının sosyal hayatlarını ve akademik hayatlarını nasıl etkilediğini araştırmak amacıyla 1296 üniversite öğrencisi ile bir çalışma gerçekleştirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, internet bağımlısı olan bireylerin

vakitlerinin çoğunu internette geçirdikleri ve yeni arkadaş edinmede, ödevlerini yapmada ve uyku düzenlerinde bağımlı olmayanlara kıyasla daha fazla sorun yaşadıkları sonuçları elde edilmiştir.

Kubey vd., (2001) tarafından yapılan bir araştırmada internet bağımlılığının öğrencilerde derslere geç kalma, derslerini kaçırma, derse uykusuz ve yorgun gitme gibi olumsuz sonuçlara yol açabileceği tespit edilmiştir.

Morahan-Martin ve Schumacher (2003) bireylerin sosyal ilişkilerini internet üzerinden gerçekleştirip gerçekleştirilemediklerini incelemiştir. Araştırmanın sonucunda ise yalnız bireylerin sosyalleşme davranışlarını internet aracılığıyla sanal arkadaşlar edinerek gerçekleştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bireyler duygusal destek için interneti bir araç olarak görmüşlerdir.

DiNicola (2004) tarafından patolojik internet kullanımının yaygınlığı üzerine bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, yaşları 18-24 arasında değişen 731 üniversite öğrencisi üzerinden bir değerlendirmeye gidilmiştir ve dört veya daha fazla belirti gösteren öğrenciler patolojik internet kullanıcıları olarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre patolojik internet kullanımına daha eğilimli oldukları gözlenmiştir.

Young (2007) internet bağımlılığında Bilişsel Davranış Terapisinin etkinliği üzerine bir inceleme yapmıştır. Araştırmada internet bağımlılığı problemi yaşayan 114 katılımcı ile çalışılmıştır. Katılımcıların zaman yönetimi, gelişmiş sosyal ilişkiler gelişmiş cinsel işleyiş, danışan motivasyonu ve sorunlu uygulamalardan kaçınma yetenekleri değerlendirilmiştir. Çalışma sonucunda birçok katılımcının sekiz seans sonunda var şikâyetleriyle başa çıkabildiği gözlenmiştir.

Gökçearslan ve Günbatar (2012) 2010-2011 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde yer alan lise öğrencilerinin cinsiyet, anne ve baba öğrenim durumu, kişisel bilgisayar sahipliği ve sosyal ağları kullanım sürelerinin internet bağımlılığı ile ilişkili olup olmadığı tarama modeliyle incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre çalışma grubunda yer alan öğrencilerin % 2.33'ü internet bağımlısı, % 17.45'i eşik ve risk grubunda internet bağımlısı olarak tespit edilmiştir.

Solmaz vd., (2013) Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları, sosyal paylaşım ağları ve sosyal ağlarının kullanım nedenlerini araştırmışlardır. Yapılan araştırma sonucunda, katılımcıların sosyal medyayı kullanım düzeyleri %97.6 olarak belirlenmiştir.

Balkaya Çetin ve Ceyhan (2014) ergenlerin internet üzerinde kimlik arayışı denemelerini betimlemeyi ve ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarının, kimlik statülerinin, heyecan arama ve yaşam doyumu düzeylerinin ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerini etkileyip etkilemediği üzerine bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmanın sonucuna göre ergenlerin büyük bir kısmının internette başka birisiymiş gibi davranarak kimlik denemesi yaptıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ergenler çoğunlukla “insanları daha kolay tanımak için” ve “daha kolay konuşmak için” internette kimlik denemeleri yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Kamiloğlu ve Yurttaş (2014) İstanbul genelinde 1498 lise öğrencisi üzerinde yaptıkları bir alan araştırması ile öğrencilerin sosyal medya ortamı olan Facebook'tan bilgi edinme durumlarının, ilgi duydukları bilgilerin içeriğinin, bu bilgiye ulaşma süreçlerinin ve kişisel gelişimlerine yansıtma biçimlerinin tespiti amaçlamışlardır.

Tanrıverdi ve Sağır (2014) İstanbul'da bulunan 1167 lise öğrencisinin sosyal ağ kullanım amaçlarının ve sosyal ağları benimseme düzeylerinin öğrenci başarısı üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yaptıkları çalışma sonucunda lise öğrencilerinin sosyal ağ kullanım amaçlarının ve sosyal ağları benimseme düzeylerinin öğrenci başarısı üzerinde anlamlı etkilerinin olduğu belirlenmiştir.

Karaaziz ve Keskindağ (2015) akıllı telefon bağımlılığı yaşayan bireylerin kişisel özellikleri, psikolojik risk faktörleri, cep telefonu ve internet kullanım yaygınlığını incelemişler ve çalışma sonucunda dışa dönük kişilik özelliğine sahip bireylerin, içe dönük kişilik özelliğine sahip bireylere oranla daha fazla akıllı telefon bağımlılığı riski altında olduklarını bildirmişlerdir.

Erden ve Hatun (2015) bilişsel-davranışçı yaklaşım temelli psikolojik danışma uygulaması aracılığıyla internet bağımlılığıyla başa çıkma becerileri geliştirmek ve söz konusu yaklaşımın etkililiğini sınavabilmek için 14 yaşında, internet bağımlısı bir kız ergenle yedi oturum gerçekleştirilmişlerdir. Bu çalışma sonucunda, danışanın bağımlılık düzeyinde düşüş olduğu, sağlıklı internet kullanım davranışı kazandığı, ayrıca çalışma sonucunda danışanın okul başarısında, aile ve arkadaş ilişkilerinde olumlu yönde ilerlemeler kaydettiği sonucuna ulaşılmıştır.

Ümmet ve Ekşi (2016) Türkiye'deki genç yetişkinlerde gerçek ve sanal ortamdaki yalnızlık arasındaki ilişkileri ve gerçek yaşam yalnızlığı ile sanal yalnızlığın internet bağımlılığı üzerindeki yordayıcı etkisi üzerine eğitimlerine devam eden 237 öğrenciyle bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonuçlarına göre gerçek yaşamdaki ve sanal ortamdaki yalnızlığın genç yetişkinlerin internet bağımlılığını yüksek oranda yordadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Kayrı ve Günüş (2016) yüksek ve düşük sosyo-ekonomik koşullara sahip öğrencilerin internet bağımlılığı açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesi üzerine bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucunda yüksek ve düşük sosyoekonomik düzeylere sahip öğrencilerin bağımlılık oranlarında (Yüksek: %26.7; Düşük: %9.1) önemli bir farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Diğer bir ifade ile sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının internet bağımlısı olma ihtimallerinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

Demir (2016) 2013-2014 eğitim öğretim yılında Çanakkale ilinde öğrenim gören 714 lise öğrencisinin sosyal medyayı kullanım düzeylerine göre aile içi iletişimlerinin farklılaşma durumunu araştırmıştır. Araştırma sonucunda, sosyal medya kullanım süresine ve kullanım sıklığına göre aile içi iletişim puanları arasında anlamlı farklılık görüldüğü saptanmıştır.

Doğan ve Tosun (2016) Muğla ilindeki çeşitli Anadolu liselerinde öğrenim gören öğrencilerin sosyal kaygı düzeyleri ve sosyal ağ siteleri kullanımları ile problemlili akıllı telefon kullanımları arasındaki ilişkiler araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre lise öğrencilerinin sosyal kaygı düzeyleri ve problemlili akıllı telefon kullanımında cinsiyetler arasında farklılığa rastlanırken, sosyal kaygı düzeyleri ile sosyal ağ siteleri kullanımı ve problemlili akıllı telefon kullanımı arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Lise öğrencilerinin sosyal kaygı düzeyleri arttıkça sosyal ağ kullanımlarının arttığı, aynı şekilde sosyal kaygı düzeyleri arttıkça problemlili akıllı telefon kullanım düzeylerinin de arttığı ortaya çıkmıştır.

Fidan (2016) cep telefonlarının aşırı kullanılmasından yola çıkarak davranışsal bağımlılık çerçevesinde oluşturulan teknolojik bağımlılıkları araştırmak amacıyla mobil bağımlılık

ölçeği kullanarak 284 katılımcı ile anket çalışması yapmıştır. Çalışma sonucuna göre mobil bağımlılığın uzaklaşım, tekrarlama, tolerans ve belirginlik ile ilgili olduğuna ve mobil internet eğiliminin, mobil bağımlılığı etkileyen başlıca faktörler arasında yer aldığı sonucuna ulaşmıştır.

Eroğlu ve Yıldırım (2017) Mustafa Kemal Üniversitesinde öğrenim görmekte olan, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğinden 169, Dış Hekimliği Fakültesinden ise 99 olmak üzere toplamda 268 öğrencinin sosyal medya ağlarını kullanım amacı ve bağımlılığının uyku kalitesi ile ilişkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucuna göre Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin Dış Hekimliği Fakültesi öğrencilerine göre sosyal medya ağları bağımlılıklarının daha yüksek düzeyde olduğu, uyku kalitelerinin ise daha kötü düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Karaca (2017) üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeyleri ile akıllı telefon kullanma alışkanlıkları arasındaki ilişkilerin incelenmesi üzerine İstanbul'da bulunan bir devlet üniversitesinde öğrenim gören 298 Eğitim Fakültesi öğrencisine bir anket uygulamıştır. Çalışma sonucuna göre internet bağımlılığı skorları, cinsiyet ve gün içerisindeki akıllı telefon kullanım süreleri arasında anlamlı bir bağ olduğu ortaya çıkmıştır.

Kılınç ve Gündüz (2017) lise öğrencilerinin sahip oldukları insani değerler ile internet bağımlılığı ve siber zorbalığa duyarlılık arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla farklı illerde öğrenim gören 774 lise öğrencisi üzerinde bir araştırma yapmışlardır. Araştırma sonucunda internet bağımlılık oranı yüksek olanların insani değer puanlarının düşük olduğu sonucuna varılmıştır fakat internet bağımlılığı ve siber zorbalık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kız öğrencilerin siber zorbalığa karşı duyarlılıkları erkeklerden yüksek bulunurken ailesiyle birlikte kalan öğrencinin yurttan kalanlara nazaran insani değerlerin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Müezzın (2017) lise öğrencilerinde internet bağımlılığını yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozulma ve sosyal izolasyon bağlamında incelenmek üzere KKTC'de eğitim gören 511 öğrenci üzerine bir anket çalışması yapmıştır. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin büyük bir bölümünün risk ve eşik grubunda olduğu sonucuna varılmıştır ve kullanım süresiyle yoksunluk, kontrol güçlüğü, işlevsellikte bozukluk, sosyal izolasyon ve toplam internet bağımlılığı puanları arasında anlamlı bir şekilde farklılık olduğu bulunmuştur.

Şahan ve Eraslan Çapan (2017) ergenlerin kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları ve sosyal kaygı düzeyleri ile problemlı internet kullanımları arasındaki ilişkiyi incelemek üzere Eskişehir'de farklı liselerde öğrenim gören 312 öğrenci üzerine bir anket çalışması yapmışlardır. Bu çalışma sonucuna göre ergenlerin problemlı internet kullanımları ve kişilerarası ilişkilerle ilgili bilişsel çarpıtmaları cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta ve erkeklerin kızlardan daha baskın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Günay ve arkadaşları (2018) Erciyes Üniversitesi öğrencilerinin internet bağımlılığı ve depresyon düzeylerini incelemek üzere Tıp, Mühendislik ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde öğrenim gören 1288 öğrenci üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Çalışma sonucuna göre internet bağımlılığı puanları ve depresyon puanları arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Kim vd., (2018) 2013 yılındaki Kore Ulusal Bilgi Ajansı'nın online anket sonuçlarını kullanarak Güney Kore'deki aile ortamı, öz kontrol, arkadaşlık ve ergenlerin akıllı telefon

bağımlılığı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Aile içi şiddete maruz kalan, irade sorunu olan ve arkadaşlık sorunu yaşayan ergenlerin akıllı telefon bağımlılığına yatkın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Machado vd., (2018) ergenlik dönemindeki kişilerde internet kullanımı ve bağımlılığında risk teşkil eden davranışları incelemek üzere bir çalışma yapmışlardır. Özel ve devlet okullarında eğitim görmekte olan 12-16 yaş aralığındaki 91 ergene anket uygulanmıştır. Anket sonucunda ergenlerde bulunan internet bağımlılığı ve davranış sorunları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu ortaya konulmuştur.

Sami vd., (2018) ergenlerdeki uyku bozukluğu ve internet bağımlılığının intihar düşüncesi üzerindeki etkilerini araştırmak için 12-18 yaş aralığında çeşitli ortaokul ve liselerden rastgele şekilde seçilen 631 öğrenciye anket çalışması uygulanmıştır. Çalışma sonucunda intihar düşüncesi olan ergenlerin uyku bozukluğu, internet bağımlılığı ve depresif belirtilere daha fazla sahip olduğu görülmüştür.

Taş (2018) ergenlerde internet bağımlılığı ve psikolojik belirtilerin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi üzerine İstanbul'da çeşitli liselerde öğrenim görmekte olan 421 öğrenci üzerinde bir anket çalışması uygulamıştır. Araştırma sonucunda internet bağımlılığı ile psikolojik belirtiler arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır. Anne baba tutumu, cinsiyet, yaş, sınıf değişkeni ve internette kalma süresi arasında bir bağ olduğu sonucuna varılmıştır.

Aktan (2018) Aksaray Üniversitesi'nde öğrenim gören farklı bölümlerdeki öğrencilerin sosyal kaygı durumlarını incelemiş ve araştırma sonucunda katılımcıların sosyal medyada paylaşılan içerik, gizlilik endişesi ve öz değerlendirme kaygılarının yüksek; buna karşın etkileşim kaygılarının ise düşük olduğu sonucunu ortaya koymuştur. Araştırmada kadınların erkeklere göre sosyal medyada daha fazla sosyal kaygı düzeyine sahip oldukları sonucuna da ulaşılmıştır.

Silkü-Bilgili (2018) Ege Üniversitesi'nde öğrenim gören 436 öğrencinin sosyal medya kullanım alışkanlıkları ile sosyal medya bağımlılık düzeylerinin ne yönde olduğunu belirlemek için yaptığı araştırmada öğrencilerin sosyal medya bağımlılığı ile cinsiyet ve sosyal medyada aktif kalınan süre arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur.

Çakmak ve Müezzın (2018) sosyal medya kullanımının iletişim becerileriyle ilişkisini incelemek için KKTC'deki özel bir üniversiteye devam eden 174 üniversite öğrencisiyle bir araştırma gerçekleştirmişlerdir. Araştırma sonucuna göre öğrencilerin medya ile iletişim becerileri arasında ilişki olduğuna ve sosyal medya kullanımının bir bağımlılık riski oluşturabilecek düzeyde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Işık ve Kaptangil (2018) Bitlis Eren Üniversitesinde öğrenim gören 343 öğrencinin akıllı telefon bağımlılık düzeyleri ve sosyal medya kullanımlarının, Beş Faktör Kişilik özelliği ile ilişkisini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda öğrencilerin kişilik özellikleri ile akıllı telefon bağımlılığı ve sosyal medya kullanımları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş, aynı zamanda sosyal medya kullanımının akıllı telefon bağımlılığını artırdığı tespit edilmiştir.

Savcı ve Aysan (2018) kişilerarası yetkinlik, yalnızlık, olumsuz değerlendirilme korkusu, ödül ve cezanın sosyal medya bağımlılığını yordayıp yordamadığını ve sosyal medya kullanan ve kullanmayan ergenleri hangi doğruluk düzeyinde sınıflandırdığını iki aşamada incelemişlerdir. Araştırmanın birinci aşaması son bir yıl içerisinde en az bir sosyal medya

hesabı olan ve sosyal medya kullanan 282 ergen ile yürütülmüştür. İkinci aşaması birinci aşamadaki 282 ergene ek olarak sosyal medya kullanmayan 64'ü kız ve 80'i erkek 144 ergen üzerinden yürütülmüştür. Araştırmanın sonuçlarına göre kişilerarası yetkinlik, yalnızlık, olumsuz değerlendirilme korkusu, ödül ve cezanın sosyal medya bağımlılığını ve sosyal medya kullanıp kullanmamayı etkilediği görülmüştür.

Taşçı ve Ekiz (2018) sosyal medya platformlarını kapsayacak şekilde sosyal medya bağımlılığını ölçmeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirilerek 228 kişinin katılımıyla sosyal medya bağımlılığını araştırmışlardır. Araştırmada cinsiyete göre yapılan karşılaştırmalarda, kadınların erkeklere göre sosyal medya ile daha fazla meşgul olduğu ve sosyal medyadan daha çok duygusal destek aldığı, erkeklerin ise, sosyal medya ile çatışma halinde olduğu, diğer bir ifade ile olumsuz etkilendiği ortaya çıkmıştır.

Anlı (2018) internet bağımlılığı ile sosyal ve duygusal yalnızlık arasındaki ilişkiyi incelemek amacı ile 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da bulunan Ümraniye Atakent Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 311 öğrenci ile bir araştırma yapmıştır. Yapılan araştırma sonucunda internet bağımlılığının; sosyal ilişkilerde yalnızlık, duygusal ilişkilerde yalnızlık ve aile ilişkilerinde yalnızlık ile pozitif yönlü olarak ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

Ertemel ve Aydın (2018) teknoloji bağımlılığı ve çözüm önerileri üzerine bir çalışma yapmışlardır. Teknoloji bağımlılığıyla mücadelede çocukların, ailenin, kurumların, toplum ve politika belirleyicilerinin yapabilecekleri ilgili başlıklar altında gruplanarak çözüm önerileri sunulmaya çalışılmıştır.

Aral ve Keskin (2018) 281 ebeveynden oluşan bir çalışma grubu ile ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş dönemindeki çocukların teknolojik alet kullanımlarının incelenmişlerdir. Araştırmada ebeveyn görüşlerine göre 0-6 yaş arasındaki çocuklarının %44.8'i cep telefonu, %43.1'i tablet, %21'i bilgisayar kullanmakta ve %70.2'si televizyon izlemektedir. Bu sonuçlara ilave olarak bu yaş grubundaki çocuklar teknolojik aletleri genellikle çizgi film izlemek ve dijital oyun oynamak için kullandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bu doğrultuda bu araştırmanın amacı, internet ve sosyal medya bağımlılıklarının lise öğrencileri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Bu amaç doğrultusunda temel olarak şu soruya cevap aranacaktır: Lise öğrencilerinin internet ve sosyal medya bağımlılık düzeyleri ve kullanım oranları arasında manidar bir ilişki var mıdır ve internet ve sosyal medya bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkileri nelerdir?

3. YÖNTEM

Lise öğrencilerinin internet ve sosyal medya bağımlılık düzeyleri ve kullanım oranları ile arasındaki ilişki ve etkilerini incelenmeyi amaçlayan bu çalışmada, nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın ilk aşamasında öğrencilere ait demografik bilgilere ulaşmak ve bağımlılık düzeylerini belirleyebilmek amacıyla anket yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmanın ikinci kısmında ise nicel aşamada belirlenmiş olan öğrencilerin ailelerine yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda ilk aşamada nicel verilerin, sonrasında ise nitel verilerin analiz edildiği yöntemlerden açıklayıcı sıralı desen tercih edilmiştir. Karma yöntem nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullanarak teknikleri, metotları, yaklaşımları ya da kuramları ele alan, bunları bir çalışma içerisinde karıştıran ya da birleştiren bir araştırma grubu olarak adlandırılmaktadır (Johnson ve Onwuegbuzie, 2004: 17). Karma yöntem ile nicel ve nitel yöntemlerden herhangi birinin

zayıf veya eksik olarak görülebilecek bir yönü, diğerinin güçlü yönü sayesinde kapatılabilmektedir. Nicel araştırma yöntemi ile internete ve sosyal medyaya yüksek düzeyde bağımlı öğrenciler tespit edilirken, nitel araştırma yöntemi ile de bağımlılığın öğrenciler üzerindeki etkilerinin incelenmesi hedeflenmiştir.

3.1. Çalışma Grubu ve Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında 2017-2018 eğitim öğretim yılında Antalya il merkezinde faaliyet gösteren bir Anadolu Lisesi'nde öğrenim gören 10, 11 ve 12. sınıf öğrencileri örnek kütle olarak seçilmiştir. Araştırmanın veri toplama araçlarını öğrencilere uygulamak üzere hazırlanan 5'li Likert-tipi maddelerden oluşan bir ölçek ve demografik soruları içeren bir anket formu ile nicel analiz sonrasında bağımlılık derecesinin yüksek olduğu düşünülen öğrencilerin ailelerine uygulamak üzere hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu oluşturmaktadır. Araştırmada kullanılan ölçek Young (1998) tarafından geliştirilen İnternet Bağımlılığı Tanı Kriterleri (İBTK) temel alınıp uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur. İBTK'nın 6. maddesi olan "İnternette çok fazla vakit geçirildiği için etrafındakilerle sorunlar yaşama, eğitim veya kariyer hayatıyla ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da bu fırsatı elden kaçırma" maddesi öğrenciler için uygun olmadığı düşünülerek çıkarılmış, kalan yedi madde uzman görüşleri alınarak geliştirilmiş ve ölçek 42 maddeden oluşmuştur.

3.2. Verilerin Analizi

Açıklayıcı sıralı desende, öncelikle nicel araştırma yürütülmekte ve sonuçlar analiz edilmektedir. Nicel araştırmanın ardından nitel araştırma devreye girmektedir. Bu desen açıklayıcı olarak ele alınmaktadır çünkü ilk başta elde edilmiş olan nicel veriler nitel verilerle açıklanmaktadır. Bu desenin ardışık/sıralı olarak ele alınmasının sebebi araştırmacının ilk önce nicel evreyi ardından ise nitel evreyi uygulamasıdır. Bu verilerin analizi de ayrı bir şekilde yapılmaktadır. Nicel sonuçlar yalnızca örnekleme prosedürünü bilgilendirmez, aynı zamanda ikinci aşamada katılımcılara sorulması gereken nitel soru türlerinin ne yönde yapılması gerektiğini de gösterir. Yorumlama aşamasında ise araştırmayı yapan kişi birinci aşamadaki nicel sonuçlardan sonra ikinci aşamada gerçekleştirmiş olduğu nitel sonuçları yorumlamaktadır (Creswell ve Plano Clark, 2015: 309-310).

3.2.1. Nicel Veri Analizi

Bu çalışmada geliştirilen ölçeğin yapısal geçerliliğini tespit etmek amacıyla temel bileşenler (principal component) analizi ve varimaks eksen döndürmesi tekniği kullanılarak açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem büyüklüğü yeterlilik değerinin 0.92 olması çalışma örnekleminin faktör analizi için yeterli olduğunu göstermiştir. Bartlett küresellik testinin anlamlı olması [$\chi^2(496)=7184.721, p<0.001$] maddeler arasındaki korelasyonun faktör analizi için uygun olduğunu ortaya koymuştur. AFA neticesinde maddeler özdeğerleri en düşük 0.45 ile en yüksek 0.80 arasında çeşitlilik gösteren yedi faktörde toplanmıştır. Elde edilen bu faktörler toplam varyansın %58.43'ünü açıklamaktadır. Elde edilen faktörler ve faktörleri açıklayan maddelerin döndürülmüş yükleri Tablo 1'de verilmiştir.

Analiz sonucunda S4, S5, S6, S9, S12, S13, S20, S30, S34 ve S42 maddelerinin faktör yüklerinin birden fazla boyuta yayıldığı (farklı boyutlardaki en yüksek iki faktör yükünün arasındaki farkın 0.1'den küçük olması) ya da bu maddelerin teorik olarak belirlenen boyutlardan farklı bir boyutta konumlanmalarından dolayı söz konusu maddeler ölçekten

çıkarılmıştır. Bu maddelerin ölçekten çıkarılmasıyla birlikte 32 maddeye düşen ölçeğin genel güvenilirlik düzeyinin 0.93 olarak hesaplanması ölçeğin güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Döndürülmüş Faktör Yükleri

Maddeler	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
S1: İnternette hiçbir bildirim almazsam arkadaşlarımın çevirim içi olup olmadığını kontrol ederim.	0.801						
S2: Boş zamanlarda arkadaşlarımın profil fotoğraflarında güncelleme olup olmadığını incelerim.	0.722						
S3: İlgi çekmek için internette ne gibi paylaşımlar yapmam gerektiğini düşünmekten kendimi alamam.	0.513						
S7: İnternetteki kullandığım sürenin bana yeterli gelmediğini düşünürüm.		0.687					
S8: İnternet kullanım süresini her gün biraz daha artırma ihtiyacı hissediyorum.		0.680					
S10: Okul çıkışı arkadaşlarım ile yazışmak için grup mesajlarına ayırdığım vakit yetersiz kalıyor.		0.744					
S11: Arkadaşlarımla soysa ağlarda sohbet etmek için ayırdığım vakit yetersiz kalıyor.		0.768					
S14: Kullanmayı bırakmak istediğim bir sosyal medya hesabımı 24 saatten fazla kapalı tutamıyorum.			0.546				
S15: İnternet kullanımını azaltmaya yönelik çalışmalarda başarısız oluyorum.			0.678				
S16: İnternet kullanımını azaltmak için kullandığım internet paketleri bittiğinde ya da süresi dolduğunda dayanamayıp yeni paket alımı yapıyorum.			0.501				
S17: Ders aralarında internete girmeden duramıyorum.			0.447				
S18: İnternet kullanımımı tamamen bırakabileceğimi sanmıyorum.			0.590				
S19: İnternet kullanmadığım zamanlarda kendimi mutsuz hissediyorum.				0.545			
S21: İnternet bağlantım kesildiği zaman kendimi eksik hissediyorum.				0.617			
S22: İnternetsiz kaldığım zamanlarda agresif bir hale bürünüyorum.				0.779			
S23: İnterneti uzun zaman kullanmadığım durumlarda kendimi daha sınırlı ve bir boşlukta hissedirim.				0.785			
S24: İnternet kullanımını yarıda kesmem gereken durumlarda kendimi sınırlı buluyorum, ancak internete geri döndüğümde kendimi rahatlamış hissedirim.				0.624			
S25: Günlük belirlediğim internet kullanımının üzerinde internet kullanırım.					0.520		
S26: İnternette halletmem gereken işleri yaptıktan sonra internet kullanımını durduramam.					0.527		
S27: İnternette geçireceğim süreyi kısıtlayıcı koşulların çıkmaması için çabalarım.					0.592		
S28: Başkaları tarafından internette geçireceğim süreye sınır koyulmasından hoşlanmam ve internette kalmak için gerekçeler yaratırım.					0.584		
S29: İnternette kalma süresiyle ilgili bir planlama					0.641		

yapmaktan kaçınıyorum.								
S31: Ders çalışmam gerektiği zamanlarda ailemden herhangi biri internete girip girmediğimi sorduğunda girmediğimi söylediğim günler oldu.							0.754	
S32: Ailemden biri internete ne kadar vakit geçirdiğimi sorduğu zaman geçirdiğim vakitten daha az söylemeyi tercih ederim.							0.764	
S33: Öğretmenlerimiz internete geçirdiğimiz süreyle ilgili bir soru sordukları zaman daha az vakit geçirdiğimi söylediğim zamanlar oldu.							0.674	
S35: Bazen internet kullanımına ayırmış olduğum zamanı gizlemeye çalışırım.							0.668	
S36: Odamda internet kullanırken aile fertlerinden biri odaya girdiği zaman başka bir şeyle ilgileniyormuş gibi davrandığım zamanlar oldu.							0.694	
S37: Moralim bozukken internete sığınırım.								0.742
S38: Arkadaşlarımla herhangi bir problem yaşadığım zaman internete vakit geçirmeyi tercih ederim.								0.773
S39: Mutsuzken internetteki komedi sayfalarına girip mutlu olurum.								0.730
S40: İnternette vakit geçirmeyi sorunlarımdan bir kaçış yolu olarak görürüm.								0.735
S41: Hüzünlü olduğumu hissettiğim zaman ilk işim internete girmek olur.								0.775

F1 boyutunu oluşturan maddeler (S1, S2, S3) Young'ın internet bağımlılığı ölçütlerinden biri olan internet ile ilgili aşırı miktarda zihinsel uğraş ile eşleştirilmiştir. İnternetle alakalı aşırı miktarda zihinsel uğraş (sürekli olarak interneti düşünme, internette gerçekleştirilen oyunların ve aktivitelerin hayalini kurma, internette yapılması planlanan bir sonraki etkinliği düşünme vb. gibi durumlar) ilgili olduğu için birinci boyut zihinsel uğraş olarak adlandırılmıştır. Zihinsel uğraş boyutunun güvenilirlik düzeyi 0.63 olarak hesaplanmıştır.

F2 boyutunu (S7, S8, S10, S11) maddeleri oluşturmaktadır. Bu maddeler Young'ın İnternet Bağımlılığı ölçütlerinden biri olan arzu edilen keyfi alabilmek amacıyla giderek artan oranda interneti kullanma ihtiyacı hissetmeden yola çıkılarak, daha fazla oranda interneti kullanma ihtiyacı duymayı ölçmeyi amaçlayan sorulardan oluştuğu için bu boyuta artan ihtiyaç adı verilmiştir. Artan ihtiyaç boyutunun güvenilirlik düzeyi 0.77 olarak bulunmuştur.

F3 boyutu internet kullanımını kontrol etmeye, azaltmaya ya da tamamen bırakmaya yönelik girişimlerin sonucunu ölçmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır ve bu boyuta kontrol girişimi adı verilmiştir. (S14, S15, S16, S17, S18) maddelerinden oluşan kontrol girişimi boyutunun güvenilirlik düzeyi 0.70'tir.

F4 boyutu internet kullanımının azaltılması ya da tamamen kesilmesi durumunda geçmek bilmeyen huzursuzluk, çökkünlük ya da kızgınlığın ölçülmesini amaçlayan (S19, S21, S22, S23, S24) maddelerinden oluşmaktadır. Duygusal değişim olarak adlandırılan bu boyutun güvenilirlik düzeyi 0.83'tür.

F5 boyutu başlangıçta planlanan süreden daha uzun süre internette kalmayı ölçmeyi amaçlayan sorulardan oluşmaktadır ve kullanımı bırakamama olarak adlandırılmıştır. Bu

boyutun altında toplanan maddeleri (S25, S26, S27, S28, S29) oluşturmaktadır. Kullanımı bırakamama boyutunun güvenilirlik düzeyi 0.76 olarak bulunmuştur.

F6 boyutunu (S31, S32, S33, S35, S36) maddeleri oluşturmaktadır. Bu boyut, başkalarına karşı (aile, arkadaşlar, terapist, vb. kişilere) internette kalma süresi ile ilgili yalanlar söyleme ve internette geçirilen süreyi gizlemeyi ölçmeyi amaçlayan sorulardan oluştuğu için kullanımı gizleme olarak adlandırılmıştır ve boyutun güvenilirlik düzeyi 0.81 olarak hesaplanmıştır.

Son boyut olan F7 boyutu (S37, S38, S39, S40, S41) maddelerinden oluşmaktadır. Sorulardan kaçış olarak adlandırılan bu boyut interneti problemlerden kaçmak veya olumsuz duygulardan (örneğin; çaresizlik, suçluluk, çökkünlük, kaygı ve endişe gibi duygulardan) uzaklaşmak için kullanmayı ölçen sorulardan oluşmaktadır. Bu boyutun güvenilirlik düzeyi 0.85'tir.

3.2.2. Nitel Veri Analizi

Nicel analizler, genellikle salt ölçülebilir bir bilgi çerçevesinde ele alındığından hem derinlik hem de ayrıntılı bir şekilde yorum yapabilmek açısından eksik kalmaktadır. Bu yüzden yapılmış olan nicel araştırmaların nitel araştırmalar ile desteklenmesi araştırmaya derinlik kazandırabilmektedir (İslamoğlu ve Alınçık, 2014: 221). Bu bölümde araştırma kapsamında gerçekleştirilen nitel analizler ve ilgili değerlendirmeler yer almaktadır. Nitel görüşme için öğrencileri etkileyecek unsurlar çerçevesinde yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Form hazırlandıktan sonra okuldaki rehberlik öğretmenleri ile birlikte aileler görüşme için okula davet edilmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılı güz yarıyılı içerisinde görüşmeler tamamlanmıştır. Görüşmeler görüşülen kişilerin rızası alınarak ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Görüşmeler öğrencilerin birinci dereceden bir yakını ile gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatın ailelere yapılmasının nedeni öğretmenlerin ya da rehberlik öğretmenlerinin öğrenciler hakkında kısıtlı bilgilere sahip olmasıdır. Ayrıca, öğrencilerin akademik performans ve davranışlarının yalnızca okuldaki sınav notlarına göre değerlendirilmesinin yetersiz kalacağı ve bu bilgilerin öğrencilerin izninin dışında kullanılmasının mahremiyet ihlali olarak etik dışı bir durum teşkil edebileceği düşünülerek birinci derecede yakınlıktaki akrabalar dışındaki kaynaklardan veri toplanmaması uygun bulunmuştur. Yapılmış olan nicel analizler sonrasında bağımlılık seviyeleri en yüksek olan 15 öğrenci tespit edilerek bu öğrencilerin bir yakını ile yarı yapılandırılmış form aracılığıyla görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan öğrencilere ait ailevi bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur. Görüşmeler ses kayıt cihazı yardımı ile kayıt altına alınmış sonrasında ise yazılı doküman şekline dönüştürülmüştür. Elde edilen dokümanlar kategorik içerik perspektifi yardımıyla ve Nvivo 12 Plus programı vasıtasıyla analiz edilmiştir. Kategorik içerik perspektifinin amacı öğrencileri etkileyen kavramlara ulaşmak ve bu kavramlarla ilişkili ana başlıklar altında kategoriler elde etmeye çalışmaktır. Verilerin analiz süreci içerisinde öncelikle serbest kodlar (free nodes) oluşturulmuş, sonrasında ise serbest kodlar altında ağaç kodları (tree nodes) oluşturulmuştur ve Nvivo 12 Plus programı vasıtasıyla kategorilere ilişkin kavram haritaları oluşturulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin Ailevi Bilgileri

Öğrenci	Yaş	Cinsiyet	Kardeş Sayısı	Yaşadığı Yer	Anne Mesleği	Baba Mesleği
1	17	Kız	2	Şehir merkezi	Ev hanımı	Tekniker
2	17	Erkek	3	Şehir merkezi	Ev hanımı	Serbest Meslek
3	16	Erkek	2	Şehir merkezi	Öğretmen	Öğretim Üyesi
4	16	Kız	3	Şehir merkezi	Öğretmen	Şube Müdürü
5	16	Erkek	3	İlçe merkezi	Muhasebeci	Mobilyacı
6	16	Kız	2	Şehir merkezi	Öğretmen	İşsiz
7	17	Erkek	2	Şehir merkezi	Ev hanımı	Memur
8	17	Erkek	2	İlçe merkezi	Ev hanımı	Market Sahibi
9	15	Erkek	2	İlçe merkezi	Ev hanımı	PVC Ustası
10	15	Erkek	2	İlçe merkezi	Ev hanımı	Yönetici
11	16	Kız	2	Şehir merkezi	Ev hanımı	Öğretmen
12	16	Kız	2	Şehir merkezi	Öğretmen	Emekli
13	17	Kız	2	Şehir merkezi	Ev hanımı	Serbest Meslek
14	17	Erkek	2	Şehir merkezi	Ev hanımı	Emekli
15	17	Erkek	3	Şehir merkezi	Ev hanımı	Galerici

Okul yönetimi aracılığıyla ankette belirtilen numaralardan öğrenci isimlerine ve öğrencilerin ailelerine ait iletişim bilgilerine ulaşılmıştır. Görüşme öncesinde öğrenci yakınlarına görüşmenin nasıl yapılacağı hakkında bilgi verilmiştir. Bu görüşmede görüşmeciler ya da velisi oldukları öğrenciler hakkında herhangi bir isim belirtilmeyeceği, bunun yerine kendilerine bir görüşmeci kodu verileceği belirtilmiştir. Sonrasında görüşmecilere ses kaydından bahsedilmiştir ve izinleri dâhilinde görüşmeler ses kayıt cihazı vasıtasıyla kayıt altına alınmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler analizin kolay ve sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için alt konu ve başlıklara bölünmüştür. Yazılı dokümanlar daha sonrasında tekrar incelenerek en çok geçen kelimeler, terimler ve cümleler tespit edilmiştir. Metinleştirilen ses kayıtlarının analizi kategorik içerik perspektifi vasıtasıyla yapılmıştır ve analiz sonucunda “Zihinsel Uğraş, Kullanım Kısıtı, Sosyal Medya Hesabı, Kullanım Nedeni, İletişim/Sohbet, Davranış, Performans, Sağlık, Yalan, Telefon, Kaygı, Eğitim Portalı” olmak üzere 12 kategori ortaya çıkarılmıştır. İnternet ve sosyal medya ile çerçevesinde oluşturulan bu kategorilere ilişkin kavram haritası Şekil 1’de verilmektedir.

3.2.2.1. Öğrencilerin İnternet ile İlgili Zihinsel Uğraş

Zihinsel uğraş bölümünde öğrencilerin internet ve sosyal medya kullanımına zihinlerini ne derece yorduklarına ilişkin görüşler yer almaktadır. İki görüşmeci velisi oldukları öğrencilerin internet kullanımlarına sınırlama getirdiklerini ve böylece bu öğrencilerin internete zihinlerini yormalarına fırsat vermediklerini dile getirmişlerdir. 13 görüşmeci ise velisi oldukları öğrencilerin internete zihinlerini yordüğünü ve bu durumun bağımlılık seviyesine ulaşmasından korktuklarını ifade etmişlerdir. Bu ailelere göre internet, öğrenciyi hem fiziksel hem de ruhsal olarak yoran ve meşgul eden bir uğraş olarak görülmektedir. Öğrenciler ders çalışmak ya da başka bir aktivite ile ilgilenmek yerine telefonu tercih edip sürekli telefonlarını ya da bildirimlerini kontrol etmektedirler. Bu yüzden aileler çoğu zaman öğrencilerinin imkânları olsa yalnızca internet ile ilgilenceklerini düşünmektedirler. Bunun nedeni ise ailelerin çocuklarının uykularından ve yemeklerinden feragat edip telefon ya da internet kullanımına yöneldiklerine şahit olmalarıdır.

Şekil 1. Kategorilere ilişkin kavram haritası

Kategorik içerik perspektifi analizinde elde edilen zihinsel uğraş ifadesi Nvivo 12 Plus programında analiz edilmiş ve zihinsel uğraş ana dalının altında 13 alt dal elde edilmiştir. Bunlar, zihinsel yorgunluk, sürekli interneti düşünme, istemsizce telefonu açıp kapatmak, sürekli bildirimleri ya da telefonu kontrol etmek, internetsiz bir yere gitmek istememek, internete erişemeyeceği için planlarını ertelemek, agresif, huzursuz ve yoksun hissetmek, uykusuz kalmak, telefonu elinden bırakmamak, bağımlılık, yokluğunu aramamak, eskiden kitap okurdu gibi alt başlıkların olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2.2. Aileler Tarafından Uygulanan Kullanım Kısıtı

Bu bölümde öğrencilerin internet kullanım sürelerine ailelerin müdahale edip etmemeleri hakkındaki görüşler yer almaktadır. 9 görüşmeci yakını oldukları öğrencilerin internette geçirdikleri süreden rahatsızlık duymaları sebebiyle söz konusu öğrencilerin internet kullanımında bir kısıtlamaya gitmeye karar vermişlerdir. Görüşmeciler, öğrencilerin derslerini aksattığını, fiziksel ve ruhsal olarak da bu durumun öğrencileri olumsuz yönde etkilediğini düşünmelerinden dolayı internet kullanımına belirli bir kısıtlama getirmişlerdir. 6 görüşmeci ise kısıtlama koymamanın öğrenciler üzerinde olumsuz bir sonuca yol açabileceği ya da koyacakları kısıtlamalara çocuklarının itaat etmeyeceği düşüncesiyle herhangi bir sınırlama koymamışlardır.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra kullanım kısıtı Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Kullanım kısıtı ana dalının altında 8 alt dal elde edilmiştir. Bunlar, internet

kullanımı sınırlı, internet kullanımı sınırsız, itaatkâr, gizlice internet kullanımı, aşırı tepki verme, müdahale, bağımlılık, kontrolsüz internet kullanımı şeklinde tespit edilmiştir.

3.2.2.3. Öğrencilerin Kullanmış Oldukları Sosyal Medya Hesapları

Öğrencilerin kullanmış oldukları sosyal medya hesapları hakkında ailelerin dile getirmiş olduğu ifadeler sonucunda 13 öğrencinin sosyal medya hesaplarının olduğu ve bu hesapları aktif bir şekilde kullanmaya devam ettikleri tespit edilmiştir. Geriye kalan 2 öğrencinin sosyal hesabı bulunmasına rağmen öğrenciler bu hesaplarını geçici bir süreliği dondurmuşlardır ve hesapları şu an aktif konumda değildir. Öğrencilerin anket sonucunda ifade etmiş oldukları sosyal medya hesapları ile ailelerin ifadeleri arasında bazı tutarsızlıklar bulunmaktadır. Bu durum da ailelerin velisi oldukları öğrencilerin sosyal medya hesapları hakkında yetersiz bilgiye sahip olduklarını göstermektedir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin kullanmış oldukları sosyal medya hesaplarına ait dokümanlar Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Sosyal medya hesabı ana dalının altında 9 alt dal elde edilmiştir. Bunlar Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat, sosyal medya hesaplarını dondurdu, uygulamaları telefonda sildi, sosyal medya hesaplarını aktif olarak kullanmıyor, sosyal medya hesapları hakkında bir bilgim yok, diğer (Whatsapp) olarak gösterilmiştir.

3.2.2.4. Öğrencilerin İnternet Kullanım Nedenleri

Görüşme yapılan aileler velisi oldukları öğrencilerin interneti bir kaçış olarak gördüğünü ve karşılaştıkları sorunlarla yüzleşmeyip, yalnız kalmayı tercih ettiklerini, bu süreç içerisinde öğrencinin içine kapandığını ve o sırada internet kullanımını tercih ettiğini dile getirmişlerdir. Bir aile ise velisi oldukları öğrencinin müzik dinlemeyi bir alışkanlık haline getirdiğini belirtmiştir. Genel olarak aileler velisi oldukları öğrencilerin içinde buldukları ruh hallerini ifade edemediklerini ve bu durumda öğrencilerin internet ve sosyal medya ortamlarında vakit geçirmeyi tercih ettikleri dile getirmişlerdir. Bunun için de öğrenciler sosyal medya siteleri, eğlence siteleri, dizi, film ya da müzik kanalları, spor kanalları, ders çalışmak için eğitim portalları, oyun siteleri vb. gibi platformlarda zaman geçirmektedirler.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin internet kullanım nedenleri Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. İnternet kullanım nedeni ana dalının altında 10 alt dal elde edilmiştir. Bunlar ise sorunlardan kaçış, eğlence, sosyal medya, film-dizi-müzik, spor, eğitim, oyun, bağımlılık, araştırma, iletişim şeklinde belirtilmiştir.

3.2.2.5. Öğrencilerin Etrafındaki Kişilerle İletişim ve Sohbet Durumları

Bu bölümde öğrencilerin günlük yaşamlarında etrafındaki kişilerle iletişimleri hakkında ailelerin vermiş olduğu bilgilere yer verilmiştir. İletişim ve sohbet üzerine 7 aile görüşmeci velisi oldukları öğrencilerin herhangi bir iletişim problemi yaşamadığını, gerek ailesiyle gerekse arkadaşlarıyla rahatlıkla sohbet edip paylaşımlarda bulunabildiğini dile getirmiştir. Ayrıca görüşmeciler velisi oldukları öğrencilerin içe kapanık bireyler olmaktan ziyade daha sosyal olduğunu, sadece sosyal medya üzerinden değil genelde de sorunsuz bir iletişim kurabildiklerini belirtmişlerdir. 8 görüşmeci ise diğer gruptaki öğrencilerin aksine velisi oldukları öğrencilerin içine kapanık olduklarını ve iletişim kurmaktan kaçındıklarını dile getirmişlerdir. Bu öğrencilerin genellikle sanal âlem üzerine kurulu bir dünyası bulunmaktadır ve etrafındaki kişilerle de iletişimi sınırlı bir haldedir. Bu öğrenciler iletişimi de çoğunlukla internet üzerinden gerçekleştirmeyi tercih etmektedir. Bazı görüşmecileri ise

velisi oldukları öğrencilerin herhangi bir iletişim sorunu yaşamasa bile tercihlerinin internette vakit geçirmek olduğunu düşünmektedir. Bazıları da ergenlikten kaynaklanan bir değişiklik olduğunu düşünmektedir. Bazı görüşmeciler ise velisi oldukları öğrencilerin sanal âlem üzerinde konuşmasına izin vermemekte ya da bu konular hakkında konuştukları zaman onlarla ilgilenmemektedir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin etrafındaki kişilerle iletişim ve sohbet durumları Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. İletişim/Sohbet ana dalının altında 10 alt dal elde edilmiştir. Bunlar içe kapanık, sosyal, asosyal, sadece internette sosyal, yalnızlığı tercih eder, interneti tercih eder, mutsuzken internete sığınır, sohbetleri sanal âlem üzerinedir, sohbetleri gerçek hayat üzerinedir, hocalardan şikâyet olarak ifade edilmiştir.

3.2.2.6. Öğrencilerin İnternet Kullanımını Bıraktığı Zaman Davranış Durumları

Öğrencilerin internet kullanımını bıraktığı zaman davranış durumları bölümünde öğrencilerin günlük yaşamlarının çevresindeki bireylere davranış durumları ve internet kullanımı öncesi ve sonrasındaki ruh halleri hakkında görüşmecilerin vermiş olduğu bilgiler yer almaktadır. Görüşmecilerden 7 tanesi velisi oldukları öğrencilerde herhangi bir saldırgan ya da aşırı huzursuz bir durum olmadığını belirtmiştir. Bu görüşmecilerden biri velisi olduğu öğrencinin çok büyük olmasa da ufak çaplı tepkiler verdiğini dile getirmiştir. Görüşmecilerden 6 tanesi ise öğrencilerin huzursuz ve asabi bir ruh hali bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu görüşmecilerden 4 tanesi öğrencilerin internetin yokluğunu aramayacaklarını fakat internet bir tercih olarak sunulsa bu fırsatı da değerlendireceklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler internetsiz ortamlara gitmek istememekte hatta internet olmadığı için aile ile yapılmış olan planlarını değiştirmektedirler. Kısaca görüşmecilerin çoğu internetin, velisi oldukları öğrencilerin yaşamlarının her alanında olduğunu ve internete erişemedikleri zaman da davranış ve tepkilerinin bariz bir şekilde değiştiğini dile getirmişlerdir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin internet kullanımını bıraktığı zaman davranış durumları Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Davranış ana dalının altında 17 alt dal elde edilmiştir. Bunlar bağımlılık, uyku hali, agresiflik, yalnızlık, yoksunluk, ergenlik, hassasiyet, sakin-uyumlu olmak, mutsuz huzursuz hissetmek, internetsiz kalamamak, kısıtlamaya tepki vermek, evden çıkmak istememek, planları ertelemek, geçimsizlik, odaya kapanmak, huzursuz hissetmiyor, kendine karışılmasını istemiyor olarak ifade edilmiştir.

3.2.2.7. Öğrencilerin İnternet Kullanımının Okul Performansına Etkileri

Bu bölümde öğrencilerin internet kullanımlarının okul performansları üzerindeki etkileri hakkında ailelerin vermiş olduğu bilgiler aktarılmaktadır. Ailelerden 11 tanesi internet kullanımının öğrencilerin okul performansını ve derslerini etkilediği düşünürken, 4 tanesi de internet kullanımının herhangi bir performans düşüklüğüne sebebiyet vermediğine inanmaktadır. Aileler velisi oldukları öğrencilerin interneti eğitim amacıyla kullandıkları zaman okul notlarının artacağı düşünmektedir. Fakat çoğu öğrencide eğitim portallarının kullanım alışkanlığı henüz istenilen seviyede değildir. Bazı aileler öğrencilerin interneti kendini geliştirmek için değil de sadece vakit harcamak ve eğlenmek için kullandıklarını belirtirken bazıları da internet vasıtasıyla eğitim portalları üzerinden ders çalışmanın velisi oldukları öğrencinin performanslarına katkı sağladıklarını belirtmişlerdir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin internet kullanımının okul performansına etkileri Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Performans ana dalının altında 12 alt dal elde edilmiştir. Bunlar internet okul performansını olumsuz yönde etkiliyor, internet okul performansını olumlu yönde etkiliyor, internette kaynaklanan uykusuzluk, internette kaynaklanan düşük not, yüksek not almak, düzenli çalışma, düzensiz çalışma, nötr, ödevlerini aksatmak, bağımlılık, eğitim portalları olarak sınıflandırılmıştır.

3.2.2.8. Öğrencilerin Sağlık Durumları

Öğrencilerin sağlık durumları bölümünde öğrencilere ait herhangi bir sağlık problemi olup olmadığı konusunda ailelerden 7 tanesi velisi oldukları öğrencilerin sağlık sorunu bulunduğunu dile getirirken, kalan 8 aile ise öğrencilerin herhangi bir sağlık sorunu olmadığını belirtmişlerdir. Bu öğrencilerden 11 tanesinin yeme içme alışkanlığında herhangi bir sorun yokken, 4 tanesinin yeme içme alışkanlığı ise sorundur. Bu yüzden de bu öğrenciler kilo problemi yaşamaktadır. Bazı aileler velisi oldukları öğrencilerin internet başında fazla vakit geçirdiği ve hareketsiz kaldığı için de kilo problemi yaşadığını düşünmektedirler. Kilo problemi öğrencilerin uzun süre bilgisayar önünde kalması ve yeme içme alışkanlıklarının değişmesinden kaynaklanmaktadır. Sürekli bilgisayar ve cep telefonu ile ilgilenen öğrencilerde fiziksel aktivite azlığı ve obezitede artış ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca öğrenciler sınav dönemlerinde ders ve stresten kaynaklanan bir yorgunluk yaşamaktadırlar. Bazı öğrenciler herhangi bir sağlık problemleri olmamasına rağmen sınav dönemlerinde panik ve stresten kaynaklanan geçici sağlık sorunları yaşamaktadırlar. Aileler, bu durumların genellikle sınav dönemlerinde ortaya çıktığını dile getirmişlerdir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin sağlık durumları Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Davranış ana dalının altında 17 alt dal elde edilmiştir. Bunlar ise sırasıyla şu şekilde ifade edilmiştir: herhangi bir sağlık problemi yok, sağlık problemi var, panik, sakin, sınav dönemi uykusuzluk ve sağlık sorunu, doğuştan gelen sağlık sorunu, yeme içme bozukluğu var, yeme içme bozukluğu yok, yorgun ve mutsuz, kilo fazlalığı sorunu, internette dolayı uykusuzluk.

3.2.2.9. Öğrencilerin Yalan Söyleme Durumları

Öğrencilerin yalan söyleme durumları bölümünde öğrencilerin günlük yaşantısında yalan alışkanlığının olup olmadığı sorulduğunda ailelerden 10 tanesi velisi oldukları öğrencilerin yalan söyleme alışkanlığı olmadığını belirtirken, 5 tanesi de öğrencilerinin ufak çaplı da olsa yalana başvurduklarını belirtmişlerdir. Aileler, öğrencilerin internette geçirdikleri süreyi kısaltıp kendince bahanelerin arkasına sığındıklarını dile getirmişlerdir ve bunu yalan olarak değil de gizleme ya da beyaz yalan olarak kabul ettiklerini ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler internete bağlı kalabilmek adına ailesine yalan söylemeye çalışmaktadır.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin yalan söyleme durumları Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Yalan ana dalının altında 6 alt dal elde edilmiştir. Bunlar ise sırasıyla yalan söylemez, yalan söyler, beyaz yalan, internette geçirdiği süreyi gizlemek, bahaneleri vardır, yuvarlak cevaplar şeklinde ifade edilmiştir.

3.2.2.10. Öğrencilerin Kullanmış Oldukları Telefona Ait Bilgiler

Öğrencilerin kullanmış oldukları telefona ait bilgiler bölümünde öğrencilerin kullanmış oldukları telefonun akıllı bir telefon mu yoksa normal tuşlu bir telefon mu olduğu

sorulduğunda ailelerden 2 tanesi velisi oldukları öğrencilerin akıllı telefon kullanmadığını belirtirken, geriye kalan 13 aile ise öğrencilerinin akıllı bir telefon kullandıklarını belirtmişlerdir. Akıllı telefon kullanmayan öğrencilere bakıldığında bir kişinin sınava hazırlık döneminde akıllı telefon kullanımına ara verdiği, diğerinin ise kendisine ait bir akıllı telefonun hiçbir zaman olmadığı ve ihtiyaç duyduğunda aile bireylerinden birisinin telefonunu kullandığı görülmektedir. Görüşme yapılan ailelerin çoğunluğu akıllı telefon kullanımından şikâyetçi olmaktadır. Çünkü öğrenci uyuması ya da ders çalışması gereken süre içerisinde internet kullanımını tercih etmektedir. Öğrenciler interneti olmayan herhangi bir yere gitmek ve akıllı olmayan telefonu kullanmak istememektedirler. Aileler de çocuklarının her istediğini yerine getirebilmek için velisi oldukları öğrencilere yeni çıkan modelleri almaktan kaçınmamaktadırlar. Bu yüzden bazı aileler teknolojiyen geri kalmamaları adına çocuklarına akıllı telefon almışlardır.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin kullanmış oldukları telefona ait bilgiler Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Telefon ana dalının altında 3 alt dal elde edilmiştir. Bu dallar akıllı telefon, internet bağlantısı olmayan tuşlu telefon ve ailesinin akıllı telefonunu kullanıyor şeklinde alt başlıklara ayrılmıştır.

3.2.2.11. Öğrencilerin Sınav Dönemi Yaşamış Oldukları Kaygı Durumları

Öğrencilerin sınav dönemi yaşamış oldukları kaygı durumları bölümünde öğrencilerin herhangi bir sağlık problemi olmamasına rağmen sınav dönemlerinde bir kaygı yaşayıp yaşamadığı konusunda ailelere sorular yöneltildiğinde ailelerden 6 tanesi velisi oldukları öğrencilerin sınav dönemlerinde herhangi bir kaygı yaşamadığını belirtirken, 9 tanesi de öğrencilerinin sınav dönemlerinde kaygı durumu yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Veliler öğrencilerinin bu dönem içerisinde kendilerini hasta, yorgun ve uykusuz hissettiklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin günlük hayatlarında herhangi bir panik problemi yaşamamalarına rağmen sınav dönemleri sınav ve not endişesinden dolayı istemsiz kaygı ve karın ağrısı yaşadığı gözlenmektedir.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin sınav dönemi yaşamış oldukları kaygı durumları Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Kaygı ana dalının altında 7 alt dal elde edilmiştir. Bunlar ise sınav zamanı yaşanan kaygı, sakın bir öğrenci, panik bir öğrenci, sınav zamanları kendini hasta hissetme, dikkat dağınıklığı, kaygıdan kaynaklanan uykusuzluk, huzursuz ve agresif olarak belirlenmiştir.

3.2.2.12. Öğrencilerin Kullanmış Oldukları Eğitim Portallarına Ait Bilgiler

Öğrencilerin kullanmış oldukları eğitim portallarına ait bilgiler bölümünde öğrencilerin eğitim portallarından yararlanıp yararlanmadıkları ve bu durumun öğrencinin notlarında ya da derslerinde bir değişime sebep olup olmadığı incelendiğinde öğrencilerden 13 tanesi eğitim portallarından yararlanmayı tercih ettiği sonucuna ulaşılrken, 2 öğrencinin ise ders çalışmak için eğitim portallarından yararlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Aileler eğitim portallarının kullanılması taraftarıdır. Fakat öğrenciler çoğu zaman bu durumu da bir zorunlulukmuş gibi algıladıkları için eğitim portallarını kullanmaktan kaçınmakta, bunun yerine vakitlerini sosyal medyada ya da diğer platformlarda geçirmeyi tercih etmektedirler.

Kategorik içerik perspektifi analizinin yanı sıra öğrencilerin kullanmış oldukları eğitim portallarına ait bilgiler Nvivo 12 Plus programında da analiz edilmiştir. Eğitim portalı ana dalının altında 6 alt dal elde edilmiştir. Bunlar ise sırasıyla yazılı sınav zamanı kullanım,

eğitim portallarını kullanmıyor, Youtube aracılığıyla ders çalışmak, arada bir kullanım, eğitim portallarının olumlu bir etkisi bulunmaktadır, ödev için eğitim portalı kullanımı şeklinde alt dallara ayrılmıştır.

Ailelerin öğrenciler hakkında vermiş oldukları cevaplar toplu olarak Tablo 3'te görülmektedir. Bu tabloda ailelerin velisi oldukları öğrenciler hakkında vermiş oldukları cevaplar kategorileştirilmiştir ve öğrencide bahsi geçen durum söz konusuysa bu durum "X" işareti ile ifade edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu araştırmada internet ve sosyal medya kullanımının öğrenciler üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre; ailelerin çoğu çocuklarının zihinlerini internet, oyun ya da sosyal medya ile meşgul ettiklerini ifade etmişlerdir. İnternet kullanımı görüşme yapılan aileler tarafından öğrencileri hem fiziksel hem de ruhsal olarak yoran ve meşgul eden bir uğraş olarak görülmektedir. Görüşme yapılmış olan bazı aileler çocuklarının internet kullanımına sınır koymuş olsalar dâhi zamanla bu kullanımın alışkanlık haline dönüştüğünü ve öğrencilerin zihinlerini internet ile meşgul ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin çoğu ders takibi ya da okuldan sonra dinlenme amacıyla internet kullanımına başlamaktadırlar. Bu durum yavaş yavaş yerini alışkanlığa sonrasında ise bağımlılığa bırakmaktadır.

Tablo 3. Nitel Verilere Ait Çapraz Tablo

	Zihinsel Uğraş	Kullanım Kısıtı	Sosyal Medya Hesabı	Alışkanlık ya da Sorunlardan Kaçış	İletişim/Sohbet Sorunu	Davranış Problemi	İnternetin Okul Performansını Etkilemesi	Sağlık problemi	Yalan alışkanlığı	Akıllı Telefon	Sınav Dönemi Kaygı	Eğitim Portalı Kullanılanlar
G.1.	X	X	X	X	X	X	X				X	X
G.2.	X			X			X			X	X	X
G.3.	X	X	X		X	X		X		X	X	X
G.4.	X	X	X		X	X	X	X	X	X		X
G.5.	X	X	X		X	X	X	X		X		X
G.6.	X	X	X			X	X		X	X	X	X
G.7.	X				X	X	X		X	X	X	X
G.8.	X		X		X		X	X		X	X	X
G.9.	X	X	X							X		X
G.10.	X		X		X		X		X	X	X	X
G.11.	X		X		X		X	X	X	X		X
G.12.			X							X	X	X
G.13.	X		X				X			X		X
G.14.	X	X	X				X	X				X
G.15.		X	X					X		X	X	X

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte öğrenciler internete sadece bilgisayar üzerinden değil aynı zamanda telefon vasıtasıyla da ulaşabilmektedir. Öğrenciler sohbet, eğlence ve çeşitli amaçlarla internet ve telefon kullanım oranını her geçen gün daha da arttırmaktadır ve aileler bu durumdan rahatsız olmaktadır. Öğrencilerin yemek yerken, ders çalışırken, uyumadan

önce ya da herhangi bir aile ortamındayken internet ile ilgilenmesi aileler tarafından hoş karşılanmamaktadır. Görüşme yapılmış olan aileler internet ve sosyal medya kullanımı yüzünden çocuklarının uykusuz kaldıklarını, hem zihinsel hem de fiziksel olarak internet kullanımından etkilendiklerini düşünmektedirler. Ayrıca aileler öğrencilerin internet ve sosyal medya kullanımının okuldaki performanslarını da olumsuz bir şekilde etkilendiğini düşünmektedirler bu yüzden bazı ailelerin çocuklarının internet ve sosyal medya kullanımını sınırlama getirirse de bazıları da ergenlik döneminde çocuklarına sınırlama getirmenin olumsuz sonuçlara yol açacağı düşüncesinden dolayı herhangi bir sınırlama getirmemişlerdir. İnterneti sadece eğlence amaçlı kullanan öğrencilerin okuldaki başarı performansları düşerken eğitim amaçlı kullanan öğrencilerin performansında ise artış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Görüşme yapılan aileler internet ve sosyal medya kullanımını sağlık açısından da olumsuz olduğunu vurgulamıştır. Öğrenciler sürekli bir şekilde internet ve sosyal medya ile ilgilendikleri için hareketsiz kalmakta bu durum da fiziksel açıdan kilo problemlerine sebebiyet vermektedir. Uzun süre bilgisayar önünde vakit geçirme ile öğrencilerin yeme ve içme alışkanlıkları değişmektedir bu yüzden de internet obezite gelişiminde rol oynayan önemli risk faktörlerinden biri olarak görülmektedir. Ayrıca öğrenciler İnternet erişimi olmayan mekânlara gitmek istememekte ailelerin yapmış olduğu birçok plana aykırı davranabilmektedir. Bu öğrenciler sosyal çevreden büyük oranda geri çekilmekte ve içe kapanmakta, evden çıkmayı ve internetsiz ortamlara gitmeyi istememekte, arkadaşları ile genellikle internet aracılığıyla konuşmakta ve görüşmekte, yüz yüze yapılan sosyal aktiviteleri azaltmakta, yaptıkları hakkında yalan söylemekte veya yaptıklarını gizlemeye çalışmaktadır. Ayrıca öğrenciler İnternet kullanım süresini arttırmaya çalışıp bu süreyi aileden gizlemeye çalışmakta, imkânları kısıtlandığında zaman ise öfke patlamaları yaşamaktadır.

5. TARTIŞMA

Bu çalışmada internet ve sosyal medya bağımlılıklarının öğrenciler üzerindeki etkisini araştırılmıştır. Yapılmış olan bu çalışmada elde edilen bulgular diğer çalışmalarla da örtüşmektedir. Çalışmada elde edilen bulgulara göre internet bağımlısı olan bireylerin yeni arkadaş edinmede, ödevlerini yapmada ve uyku düzenlerinde sorun yaşadığı (Anderson, 2001; Eroğlu ve Yıldırım, 2017), öğrencilerde derslere geç kalma, dersleri kaçırma, derse uykusuz ve yorgun gitme gibi olumsuzluklara rastlandığı (Kubey vd., 2001), internetin duygusal destek için bir araç olarak görüldüğü ve yalnız bireylerin sosyalleşme amacıyla interneti tercih ettiği (Morahan-Martin ve Schumacher, 2003; Ümmet ve Ekşi, 2016; Anlı 2018), öğrencilerin internette başka birisiymiş gibi davranarak kimlik denemesi yaptıkları (Balkaya Çetin ve Ceyhan, 2014), internetin öğrenci başarısı üzerinde olumsuz etkisinin olduğu (Tanrıverdi ve Sağır, 2014) görülmüştür. Çalışmalar sonucunda internet ve sosyal medya bağımlılığı öğrencilerin hem sosyal hem fiziksel hem de akademik hayatlarını etkilediği görülmektedir. Yapılmış olan bu çalışmada da öğrencilerin internet ve sosyal medya kullanım oranlarında aileler bir kullanım kısıtı olsa dahi zihinlerini sürekli İnternet ile meşgul ettikleri, iletişim ve sohbet konusunda sanal ortamda kendilerini daha iyi ifade ettikleri, internete erişemedikleri zaman davranış bozukluğu yaşayıp agresif tavırlar sergileyip kaygı yaşadıkları ve interneti kullanabilmek adına internette geçirdikleri saatleri daha az söylemeye çalışıp yalan söyledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Fakat interneti sadece eğlence ve sosyal amaçla kullanmayıp bilinçli bir şekilde kullanan öğrencilerin internet aracılığıyla

eğitim portalları üzerinden ders çalıştıkları ve derslerinde pozitif yönlü bir değişim olduğu sonucu gözlenmiştir.

Literatürdeki çalışmalar genel olarak anket çalışmalarına dayanmaktadır. Bu çalışmayı literatürde yer alan benzer çalışmalardan ayıran en önemli farklılığın internet ve sosyal medya bağımlılığının etkilerinin nitel ve nicel aşamalardan yararlanılan iki aşamalı karma bir karma yöntem ile incelenmiş olmasıdır. Nitel çalışmalar ise içerik analizi yerine derinlemesine mülakat sonuçlarının araştırmacı tarafından sınıflandırılması ile sınırlı kalmıştır. Ayrıca diğer çalışmaların aksine internet ve sosyal medya bağımlılığının öğrenciler üzerindeki etkileri öğrencilerin kendilerinden alınan veriler ile değil, onları yakından takip eden ailelerinin görüşlerinden yararlanılarak incelendiği için sonuçların daha sağlıklı olacağı düşünülmektedir.

Araştırma, zaman ve maddi kısıtlardan dolayı Antalya ilindeki tek bir okulda gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine mülakatta görüşme 15 aileye uygulanmıştır. Literatürde genel kanı 15 olarak kabul edildiği için bu çalışmada da bağımlı öğrenci sayısı bu rakamın altında olmaması sebebiyle bu rakam nitel çalışma açısından kabul edilebilir bir rakam olarak görülmektedir. Fakat ilerleyen çalışmalarda bağımlılık düzeyi yüksek olmayan öğrencilerin ailelerinin de çalışmaya dâhil edilmesi durumunda daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilecektir. Ayrıca, tek bir lise yerine farklı türlerde liselerde (teknik liseler, özel liseler, vb.) eğitim gören öğrenciler incelenebilir. Benzer bir şekilde, farklı illerde yer alan farklı liseler incelenerek, örnek büyüklüğü artırılarak ülke çapında genelleme yapılabilecek sonuçlar elde edilebilecektir. Bu çalışma lise öğrencileri üzerine yapılmıştır ve farklı çalışmalarda farklı yaş grupları da tercih edilebilir.

KAYNAKÇA

- AKTAN, E. (2018). “Sosyal Medya ve Sosyal Kaygı: Sosyal Medya Kullanıcıları Üzerine Bir Araştırma”. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 11(2), 35-53.
- AKTÜRK, Ü., BUDAK, F., GÜLTEKİN, A. & ÖZDEMİR, A. (2018). “Comparison of Smartphone Addiction and Loneliness in High School and University Students”. Perspectives in Psychiatric Care, 54, 564–570. <https://doi.org/10.1111/ppc.12277>
- ALTINTAŞ, S. & ÖZTABAK, M. (2016). “Ortaokul Öğrencilerinin Problemleri İnternet Kullanımları ile Anne Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”. Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama, 7(13), 109-128.
- ANDERSON, K.J. (2001). “Internet Use Among College Students: An Exploratory Study”. Journal of American College Health, 50(1), 21-26. <https://doi.org/10.1080/07448480109595707>
- ANLI, G. (2018). “İnternet Bağımlılığı: Sosyal ve Duygusal Yalnızlık”. Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 3(2): 389-397. <https://doi.org/10.21733/ibad.414862>
- ARAL, N. & DOĞAN KESKİN, A. (2018). “Ebeveyn Bakış Açısıyla 0-6 Yaş Döneminde Teknolojik Alet Kullanımının İncelenmesi”. Addicta: The Turkish Journal on Addiction, 5, 317–348. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.2.0054>
- ARISOY, Ö. (2009). “İnternet Bağımlılığı ve Tedavisi”. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 1(1), 55-67.

- AVCI, İ.B. & KARAKOÇ, E. (2015). “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Medya Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma: Elazığ Örneği”. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 1(37), 437-455.
- BALKAYA ÇETİN, A. & CEYHAN, A.A. (2014). “Ergenlerin İnternette Kimlik Denemeleri ve Problemlerle İnternet Kullanım Davranışları”. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 1(2), 5-46. doi: 10.15805/addicta.2014.1.2.063
- BEKDEMİR, Ü. & TAĞRIKULU, P. (2018). “Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarıları ve Sınıf İçi Etkileşimleri Üzerinde Sosyal Medya Kullanımının Etkisi”. Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 316-348.
- CAPLAN, S. E. (2002). “Problematic Internet Use and Psychological Well-Being: Development of a Theory-Based Cognitive-Behavioral Measurement Instrument”. Computers in Human Behavior, 18, 553–75.
- CEYHAN, A. & YELPAZE, İ. (2017). “Genç Yetişkinlerin Facebook Kullanım Davranışları ve Algılanan İletişim Becerileri”. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 44, 152-168. <http://dergipark.gov.tr/deubefd/issue/35768/401190>
- CEYHAN, E. (2008). “Ergen Ruh Sağlığı Açısından Bir Risk Faktörü: İnternet Bağımlılığı”. Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi, 15(2), 109–116.
- CRESWELL, J. W. & Plano Clark, V. L. (2015). Karma Yöntem Araştırmaları: Tasarımı ve Yürütülmesi. Anı Yayıncılık, Ankara.
- ÇAKMAK, S. & MÜEZZİN, E.E. (2018). “Sosyal Medya Kullanımının İletişim Becerileriyle İlişkisinin İncelenmesi”. Yeni Medya Elektronik Dergisi, 2(3), 196-203.
- DEMİR, İ. YILDIZ, C. ÖZZORLU, E. KÖSE, T. & YELKENCİ, Y. (2017). “Ergenlerin Problemlerle İnternet Kullanımında Anne-Baba İzlemesinin Rolü”. Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi, 1(2), 103-114. <http://dergipark.gov.tr/ybpd/issue/32032/339074>
- DEMİR, Ü. (2016). “Sosyal Medya Kullanımı ve Aile İletişimi: Çanakkale’de Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”. Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 9(2), 27-50.
- DENİZ, L. & GÜRÜLTÜ, E. (2018). “Lise Öğrencilerinin Sosyal Medya Bağımlılıkları”. Kastamonu Education Journal, 26(2), 355-367. <http://dx.doi.org/10.24106/kefdergi.389780>
- DINICOLA, M.D. (2004). Pathological Internet Use Among College Students: The Prevalence of Pathological Internet Use and Its Correlates (Unpublished Doctoral Dissertation, Ohio University, USA).
- DOĞAN, U. & TOSUN, N.İ. (2016). “Lise Öğrencilerinde Problemlerle Akıllı Telefon Kullanımının Sosyal Kaygı ve Sosyal Ağların Kullanımına Aracılık Etkisi”. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1(1), 99-128. <https://doi.org/10.14520/adyusbd.66762>
- ERDEN, S. & HATUN, O. (2015). “İnternet Bağımlılığı ile Başa Çıkma Bilişsel Davranışçı Yaklaşımın Kullanılması: Bir Olgu Sunumu”. Addicta: The Turkish Journal on Addictions, 2(1), 53-83. <https://dx.doi.org/10.15805/addicta.2015.2.1.015>

- EROĞLU, A. & BAYRAKTAR, S. (2017). "Investigation Of Variables Associated With Internet Addiction". *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1), 184-199. <http://dx.doi.org/10.24289/ijsser.270680>
- EROĞLU, O. & YILDIRIM, Y. (2017). "Sosyal Medya Ağlarının Kullanım Amacı ve Bağımlılığının Uyku Kalitesi ile İlişkisinin İncelenmesi". *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-10. <http://dergipark.org.tr/tusbid/issue/33463/368462>
- ERTEMEL, A. V. & AYDIN, G. (2018). "Dijital Ekonomide Teknoloji Bağımlılığı ve Çözüm Önerileri". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 665-690. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.4.0038>
- ESEN, E. (2010). *Ergenlerde İnternet Bağımlılığını Yordayan Psiko-sosyal Değişkenlerin İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı)*, İzmir. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/adresinden edinilmiştir>.
- FİDAN, H. (2016). "Mobil Bağımlılık Ölçeği'nin Geliştirilmesi ve Geçerliliği: Bileşenler Modeli Yaklaşımı". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3, 433-469. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0118>
- GENCER, Z.T. (2018). "Sosyal Medya Kullanımının İletişim Kaygısı Bağlamında Değerlendirilmesi". *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 11(2), 21-34. <https://doi.org/10.18094/josc.412915>
- GÖKÇEARSLAN, Ş. & GÜNBATAR, M.S. (2012). "Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı". *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.
- GRIFFITHS, M.D. (2000). "Internet Addiction: Time to be Taken Seriously?". *Addiction Research*, 8, 413-418. <https://doi.org/10.3109/16066350009005587>
- GÜNAY O., ÖZTÜRK A., ERGÜN-ARSLANTAŞ E., & SEVİNÇ N. (2018). "Internet Addiction and Depression Levels in Erciyes University Students". *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 31, 79-88. <https://doi.org/10.5350/DAJPN2018310108>
- IŞIK, M. & KAPTANGİL, İ. (2018). "Akıllı Telefon Bağımlılığının Sosyal Medya Kullanımı ve Beş Faktör Kişilik Özelliği ile İlişkisi: Üniversite Öğrencileri Üzerinden Bir Araştırma". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 695-717. <https://doi.org/10.15869/itobiad.361081>
- İSLAMOĞLU, A.H. & AÇIK, Ü. (2014). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Beta Yayıncılık, Ankara.
- KAMİLOĞLU, F. & YURTTAŞ, Ö.U. (2014). "Sosyal Medyanın Bilgi Edinme ve Kişisel Gelişim Sürecine Katkısı ve Lise Öğrencileri Üzerine Bir Alan Çalışması". *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 21, 129-150. <https://doi.org/10.16878/gsuilet.96678>
- KARAAZİZ, M. & KESKİNDAG, B. (2015). "Akıllı Telefonumu Seviyorum: Akıllı Telefon Bağımlılığı ve Psikolojik Risk Faktörleri Üzerine Gözden Geçirme". *Bağımlılık Dergisi* 16(2), 78-85.

- KARACA, F. (2017). “Üniversite Öğrencilerinin İnternet Bağımlılığı Düzeyleri ile Akıllı Telefon Kullanma Alışkanlıkları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 44, 581-597.
- KARAGÖZOĞLU ASLIYÜKSEK, M. (2017). “Bilgi Profesyoneli Adaylarının İnternet Bağımlılığı Düzeyleri: Marmara Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Örneği”. Bilgi Ve Belge Araştırmaları, 6, 23-46. <http://dergipark.gov.tr/bel/issue/30842/413415>
- KAYRI, M. & GÜNÜÇ, S. (2016). “Yüksek ve Düşük Sosyoekonomik Koşullara Sahip Öğrencilerin İnternet Bağımlılığı Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi”. Addicta: The Turkish Journal on Addiction, 3(2), 165-183. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2016.3.0110>
- KILINÇ, İ. & GÜNDÜZ, Ş. (2017). “Lise Öğrencilerinin Siber Duyarlılık, İnternet Bağımlılığı ve İnsani Değerlerinin İncelenmesi”. Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 261-283. <http://dx.doi.org/10.24315/trkefd.304497>
- KIRCABURUN, K. & GRIFFITHS, M.D. (2018). “Instagram Addiction and The Big Five of Personality: The Mediating Role of Self-liking”. Journal of Behavioral Addictions, 7(1), 158–170. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.15>
- KIM, H-J. MIN, J-Y. MIN, K-B. LEE, T-J. & YOO, S. (2018). “Relationship Among Family Environment, Self-Control, Friendship Quality, and Adolescents' Smartphone Addiction in South Korea: Findings from Nationwide Data”. PLoS ONE 13(2), 1-13. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0190896>
- KUBEY, R.W. LAVIN, M.J. & BARROWS, J.R. (2001). “Internet Use and Collegiate Academic Performance Decrements: Early Findings”. Journal of Communication, 52(2), 366-382. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2001.tb02885.x>
- MACHADO, M-R. BRUCK, I. CAT, M.N.L. SOARES, M.C. & SILVA, A.F. (2018). “Internet Addiction and its Correlation with Behavioral Problems and Functional Impairments – A Cross-Sectional Study”. Jornal Brasileiro de Psiquiatria, 67(1), 34-38.
- MORAHAN-MARTIN, J. & SCHUMACHER, P. (2000). “Incidence and Correlates of Pathological Internet Use Among College Students”. Computers in Human Behavior, 16(1), 13-29. [https://doi.org/10.1016/S0747-5632\(99\)00049-7](https://doi.org/10.1016/S0747-5632(99)00049-7)
- MÜEZZİN, E. (2017). “Lise Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığının Yoksunluk, Kontrol Güçlüğü, İşlevsellikte Bozulma ve Sosyal İzolasyon Bağlamında İncelenmesi”. Sakarya University Journal of Education, 7(3), 541-551. <http://dx.doi.org/10.19126/suje.323075>
- ODABAŞI, Y. (2010). “Tüketiciilikte Dönüşümler”. F. ODABAŞI (Ed). Bilgi ve İletişim Teknolojileri Işığında Dönüşümler (103-118), Nobel Yayıncılık, Ankara.
- ÖZTÜRK, Ö., ODABAŞIOĞLU, G., ERASLAN, D., GENÇ, Y. & KALYONCU, Ö.A. (2007). “İnternet Bağımlılığı: Kliniği ve Tedavisi”. Bağımlılık Dergisi, 8(1), 36-41.
- PEKTAŞ, İ, MAYDA, A. (2018). “Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Düzeyi ve Etkileyen Etmenler”. Sakarya Tıp Dergisi, 8(1), 52-62.

- SALLY, L. P. M. (2006). Prediction of Internet Addiction for Undergraduates in Hong Kong (Unpublished degree's thesis, UMI Dissertation Information Service, Baptist University, Hong Kong). <http://lib-sca.hkbu.edu.hk/trsimage/hp/03007154.pdf>
- SAMI, H. DANNIELLE, L. LIHI, & D. ELENA, S. (2018). "The Effect of Sleep Disturbances and İnternet Addiction on Suicidal Ideation Among Adolescents in the Presence of Depressive Symptoms". *Psychiatry Research*, 267, 327–332.
- SAVCI, M. & AYSAN, F. (2018). "#Kişilerarası Yetkinlik, Yalnızlık, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Ödül ve Cezanın Sosyal Medya Bağımlılığını Yordama ve Sosyal Medya Kullanan-Kullanmayan Ergenleri Doğru Sınıflandırma Düzeyi". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 431–471. <http://dx.doi.org/10.15805/addicta.2018.5.3.0032>
- SAYIMER, İ. (2008). *Sanal Ortamda Halkla İlişkiler*, Beta Yayınları, İstanbul.
- SHAPIRA, N. A., LESSIG, M. C., GOLDSMITH, T. D., SZABO, S. T., LAZORITZ, M., GOLD, M. S., & STEIN, D. J. (2003). "Problematic İnternet Use: Proposed Classification and Diagnostic Criteria. *Depression and Anxiety*", 17(4), 207-216.
- SİLKÜ-BİLGİLİER, H.A. (2018). "Sosyal Medya Kullanımı ile Sosyal Medya Bağımlılık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Ege Üniversitesi Örneği". *Erciyes İletişim Dergisi*, 5(4), 351-369. <https://doi.org/10.17680/erciyesiletisim.420632>
- SOLMAZ, B. TEKİN, G. HERZEM, Z. & DEMİR, M. (2013). "İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Uygulama". *Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi Akademik Dergisi*, 7(4), 23-46. <http://dergipark.org.tr/josc/issue/19027/200546>
- ŞAHAN, M. & ERASLAN ÇAPAN, B. (2017). "Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımında Kişilerarası İlişkilerle İlgili Bilişsel Çarpıtmaların ve Sosyal Kaygının Rolü". *Ege Eğitim Dergisi*, 18(2), 887-913. <http://dx.doi.org/10.12984/egeefd.336391>
- TANRIVERDİ, H. & SAĞIR, S. (2014). "Lise Öğrencilerinin Sosyal Ağ Kullanım Amaçlarının ve Sosyal Ağları Benimseme Düzeylerinin Öğrenci Başarısına Etkisi". *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(18), 775-822.
- TAŞ, İ. (2018). "Ergenlerde İnternet Bağımlılığı ve Psikolojik Belirtilerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), 31-41. <http://dx.doi.org/10.18506/anemon.310973>
- TAŞÇI, B. & EKİZ, S. (2018). "Serbest Zaman Aktivitesi Olarak Sosyal Medya Bağımlılığı". *2. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı: Eğlence ve Ürün Yerleştirme*, 224-235. <https://hdl.handle.net/11467/1902>
- TSAI, C. & LIN, S. (2003). "İnternet Addiction of Adolescents in Taiwan: An Interview Study". *Cyberpsychology ve Behavior*, 6(6), 649-655.
- ÜMMET, D. & EKŞİ, F. (2016). "Türkiye'deki Genç Yetişkinlerde İnternet Bağımlılığı: Yalnızlık ve Sanal Ortam Yalnızlık Bağlamında Bir İnceleme". *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3(1), 29-53. doi: 10.15805/addicta.2016.3.0008

- WANG, H.R. CHO, & KİM, H.D. (2018). "Prevalence and Correlates of Comorbid Depression in a Nonclinical Online Sample With DSM-5 Internet Gaming Disorder". *Journal of Affective Disorders*, 226, 1-5. <https://doi.org/10.1016/j.jad.2017.08.005>
- YOUNG, K.S. (1996a). "Psychology of Computer Use: XL. Addictive Use of the Internet: A Case that Breaks the Stereotype". *Psychological Reports*, 79, 899-902.
- YOUNG, K.S. (1996b). "Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder". *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- YOUNG, K.S. (1999). "Internet Addiction: Symptoms, Evaluations and Treatment". L VandeCreek L & T.L. Jackson (Eds.), *Innovations in Clinical Practice: A Source Book* (19-31), Professional Resource Press, Sarasota, FL. <http://www.netaddiction.com/articles/symptoms.pdf>
- YOUNG, K.S. (2007). "Cognitive Behavior Therapy with Internet Addicts: Treatment Outcomes and Implications", *CyberPsychology and Behavior*, 10(5), 671-679.